

บทที่ 2

ทฤษฎี แนวคิด และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาเรื่อง “พฤติกรรมกาเปิดรับ และความพึงพอใจที่มีต่อรายการสิ่งแวดล้อมทางโทรทัศน์สำหรับเด็ก ของเด็กในกรุงเทพมหานคร” ผู้วิจัยได้นำทฤษฎี แนวความคิด ตลอดจนงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำมาใช้เป็นแนวทางในการวิจัย ดังต่อไปนี้

1. แนวคิดเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม
  - ความหมายของสิ่งแวดล้อม
  - ประเภท และคุณสมบัติของสิ่งแวดล้อม
  - สิ่งแวดล้อมศึกษากับการอนุรักษ์
2. ทฤษฎีกระบวนการสื่อสาร
  - องค์ประกอบของกระบวนการสื่อสาร
  - ผลของการสื่อสาร
3. ทฤษฎีเกี่ยวกับการเปิดรับข่าวสาร
4. ทฤษฎีเกี่ยวกับวิทยุโทรทัศน์
  - ความสำคัญของวิทยุโทรทัศน์
  - บทบาทหน้าที่ของวิทยุโทรทัศน์
  - อิทธิพลของวิทยุโทรทัศน์ที่มีต่อเด็ก
5. แนวคิดเกี่ยวกับรายการโทรทัศน์สำหรับเด็ก
6. ทฤษฎีการใช้สื่อเพื่อตอบสนองความพึงพอใจ และพัฒนาการทางด้านความคิดของเด็ก
7. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. แนวคิดเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม

ความหมายของสิ่งแวดล้อม

สิ่งแวดล้อม สภาวะแวดล้อม และภาวะแวดล้อม เป็นคำที่ใช้แพร่หลาย โดยคำเหล่านี้มุ่งที่จะใช้แทนคำภาษาอังกฤษ คำว่า Environment ซึ่งหมายถึง ปัจจัยภายนอกทุกสิ่งทุกอย่างที่มีอิทธิพลหรือผลกระทบต่อโอกาสที่สิ่งมีชีวิตรอดและสืบพันธุ์ นอกจากคำว่า สิ่งแวดล้อม แล้วยังมีศัพท์อีกคำคือ คำว่า สิ่งแวดล้อมเป็นพิษ หรือ Pollution อันได้แก่ขบวนการต่าง ๆ ที่คนปล่อยของเสียอันไม่พึงปรารถนาเข้าไปหมักหมมอยู่ในบรรยากาศ พื้นดิน และพื้นน้ำปีละจำนวนมหาศาล จนทำให้สภาพแวดล้อมทางธรรมชาติเกิดความเน่าเสีย ทรุดโทรม

สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ ทรงให้ความหมายว่า หมายถึง “สภาวะรอบตัว ซึ่งมีอิทธิพลต่อความเป็นอยู่ของคนเรา”

สำนักงานสิ่งแวดล้อมแห่งชาติได้นิยามว่า “สิ่งแวดล้อม หมายถึง สภาพธรรมชาติของดิน น้ำ และบรรยากาศ รวมทั้งพืชและสัตว์ ซึ่งเป็นสิ่งมีชีวิตที่มนุษย์ต้องพึ่งพาอาศัยในการดำรงชีวิต ทั้งทางตรงและทางอ้อม นอกจากนั้นคือสิ่งใด ๆ ที่เกิดขึ้นและมีผลต่อความเป็นอยู่และสังคมแห่งสภาพธรรมชาติและทรัพยากร ไม่ว่าผลนี้จะเกิดจากการกระทำของมนุษย์หรือปัจจัยอื่น”

สถาบันวิจัยสภาวะแวดล้อม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ได้เคยกำหนดความหมายของสภาวะแวดล้อมหรือสิ่งแวดล้อมไว้ดังนี้ “สภาวะแวดล้อมหรือสิ่งแวดล้อม คือ ผลรวมของปรากฏการณ์ทั้งหลายอันเกิดขึ้นอยู่โดยรอบ และมีอิทธิพลต่อความเป็นอยู่ของชีวิต”

สุรพล สุตารา ให้คำนิยามคำว่า สิ่งแวดล้อม ว่าเป็น ทุกสิ่งทุกอย่างที่อยู่รอบตัวมนุษย์ ทั้งที่มีชีวิต และไม่มีชีวิต ทั้งที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติและที่มนุษย์สร้างขึ้น ทั้งที่มองเห็นและไม่สามารถจะมองเห็นได้ (ชนบธรรมนิยม ประเพณี วัฒนธรรม ความเชื่อ)

การแบ่งประเภทของสิ่งแวดล้อม เมื่อพิจารณาความหมายของคำว่า “สิ่งแวดล้อม” แล้ว อาจจะกล่าวโดยสรุปได้ว่า สิ่งแวดล้อมแบ่งออกเป็น 2 ประเภทใหญ่ ๆ คือ

1. สิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ หมายถึง ทุกสิ่งทุกอย่างที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติ เช่น ดิน น้ำ อากาศ แสงแดด ป่าไม้ สัตว์ ฯลฯ เป็นต้น ซึ่งสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาตินี้ บางชนิดอาจต้องใช้เวลานานนับร้อยปี นับพันปี จึงจะเกิดขึ้นมาได้ แต่บางชนิดก็อาจใช้เวลาในการเกิดสั้นเพียงแค่ชั่วโมง หรือเพียงวันเดียวก็สามารถเกิดขึ้นได้ สิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาตินี้ ยังสามารถแบ่งย่อยได้อีก 2 ประเภท คือ

1.1 สิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติและเป็นสิ่งมีชีวิต ซึ่งได้แก่ สัตว์ พืช มนุษย์ ฯลฯ สิ่งมีชีวิตเหล่านี้อาจมีรูปร่างแปลก ๆ แตกต่างกันออกไป ขึ้นอยู่กับชนิดและกรรมพันธุ์ของสิ่งต่าง ๆ เหล่านั้น

1.2 สิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติและเป็นสิ่งที่ไม่มีชีวิต อาจเป็นสิ่งที่สามารถที่จะมองเห็นได้ จับต้องได้ หรือเป็นสิ่งที่ไม่สามารถมองเห็น เช่น ดิน น้ำ อากาศ แสงสว่าง เสียง รังสีความร้อน เป็นต้น

2. สิ่งแวดล้อมที่มนุษย์สร้างขึ้น หมายถึง ทุกสิ่งทุกอย่างที่มนุษย์สร้างขึ้นทั้งโดยตั้งใจและไม่ตั้งใจ อาจเป็นสิ่งที่สามารถมองเห็นได้ จับต้องได้ เช่น โต๊ะ เก้าอี้ รถยนต์ อาคาร บ้าน เรือ ฯลฯ หรืออาจเป็นสิ่งที่ไม่สามารถมองเห็น เช่น วัฒนธรรม ประเพณี ความเชื่อ ฯลฯ สิ่งแวดล้อมที่มนุษย์สร้างขึ้นนี้ อาจแบ่งย่อยได้ 2 ประเภท คือ

2.1 สิ่งแวดล้อมทางกายภาพหรือสิ่งแวดล้อมที่เป็นรูปธรรม หมายถึงสิ่งแวดล้อมที่มนุษย์สร้างขึ้นและสามารถมองเห็นได้ เช่น โต๊ะ เก้าอี้ อาคาร บ้านเรือน เป็นต้น ซึ่งสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้มนุษย์สร้างขึ้น เพื่อประโยชน์ต่อการรอดของมนุษย์เอง มีทั้งสิ่งจำเป็นและสิ่งฟุ่มเฟือย และเป็นที่น่าสังเกตว่า สิ่งแวดล้อมทางกายภาพที่มนุษย์สร้างขึ้นนี้ มนุษย์ได้เลือกสร้างขึ้นในที่ต่าง ๆ กัน ตามแต่ความต้องการ โดยสิ่งที่ถูกสร้างขึ้นนั้น ไม่มีโอกาสที่จะกำหนดสภาพที่อยู่เองได้ และที่สำคัญก็คือเมื่อใดก็ตามที่มนุษย์สร้างสิ่งแวดล้อมทางกายภาพเหล่านี้โดยขาดการศึกษาถึงความเหมาะสมต่อสภาพแวดล้อมตามธรรมชาติแล้ว สิ่งที่สร้างขึ้นนั้นก็เข้าไปรบกวนสิ่งแวดล้อมที่อยู่ในที่ของมันได้

2.2 สิ่งแวดล้อมทางสังคม หรือสิ่งแวดล้อมที่เป็นนามธรรม หมายถึง สิ่งแวดล้อมที่มนุษย์สร้างขึ้นมาทั้งโดยตั้งใจและไม่ตั้งใจ เป็นสิ่งแวดล้อมที่ไม่มีตัวตน ไม่มีรูปร่าง การที่มนุษย์สร้างสิ่งแวดล้อมทางสังคมขึ้นมานี้ก็เพื่อความเป็นระเบียบของการอยู่ร่วมกันในสังคมนั่นเอง เช่น วัฒนธรรม ประเพณี ศาสนา กฎระเบียบ ข้อบังคับ ฯลฯ

คุณสมบัติของสิ่งแวดล้อม คุณสมบัติเฉพาะตัวของสิ่งแวดล้อมพอสรุปได้ดังนี้

1. สิ่งแวดล้อมแต่ละประเภทจะมีเอกลักษณ์เฉพาะตัว โดยการแสดงให้เห็นว่าเป็นสิ่งนั้น เป็นสิ่งนี้ เช่น เป็นต้นไม้ เป็นมนุษย์ เป็นโต๊ะ ฯลฯ
2. สิ่งแวดล้อมจะไม่อยู่โดดเดี่ยวในธรรมชาติ แต่จะมีสิ่งแวดล้อมอื่นอยู่ด้วยเสมอ เช่น มนุษย์กับที่อยู่อาศัย มนุษย์กับสังคม ต้นไม้กับดิน ต้นไม้กับน้ำ ปลากับน้ำ

3. สิ่งแวดล้อมประเภทหนึ่งต้องอาศัยพึ่งพาสีสิ่งแวดล้อมอื่นเสมอ เช่น พืชต้องการน้ำ ต้องการดิน สัตว์ต้องการอากาศหายใจ ดินต้องการจุลินทรีย์
4. สิ่งแวดล้อมทั้งหลายมีความสัมพันธ์เกี่ยวเนื่องซึ่งกันและกันเป็นเหมือนลูกโซ่ ดังนั้น เมื่อสิ่งแวดล้อมหนึ่งถูกทำลายก็จะมีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมอื่น ๆ ด้วย เช่น การตัดไม้ทำลายป่า ย่อมมีผลกระทบต่อสภาพพังทลายของหน้าดิน เกิดความแห้งแล้ง เกิดอุทกภัย
5. สิ่งแวดล้อมแต่ละชนิด มีความทนทาน และมีความเปราะบางต่อการถูกกระทบ กระเทือนแตกต่างกัน บางชนิดอาจคงทนได้ดี แต่บางชนิดอาจเสื่อมสลายลงได้ง่าย
6. สิ่งแวดล้อมมีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา

สิ่งแวดล้อมศึกษากับการอนุรักษ์ สิ่งแวดล้อมศึกษาเป็นกระบวนการที่มีจุดมุ่งหมายที่จะพัฒนาประชากรโลกให้มีความตระหนักในปัญหาที่เกี่ยวข้องและห่วงใยในเรื่องสิ่งแวดล้อมทั้งหมด ซึ่งในการประชุมเชิงปฏิบัติการสิ่งแวดล้อม ณ กรุงเบลเกรด ได้ระบุวัตถุประสงค์ของสิ่งแวดล้อมศึกษาไว้ดังนี้ (เต็มดวง รัตนาศนีย์ : 2529)

1. ความตระหนัก : เพื่อช่วยให้นักพลหรือกลุ่มสังคมมีความตระหนักและความรู้สึกไวต่อสิ่งแวดล้อมทั้งระบบ รวมถึงปัญหาที่เกี่ยวข้องด้วย
2. ความรู้ : เพื่อช่วยให้นักพลหรือกลุ่มสังคมมีความเข้าใจพื้นฐานต่อสิ่งแวดล้อม และปัญหาที่เกี่ยวข้องทั้งระบบ และแสดงความรับผิดชอบเพื่อเผชิญกับปัญหา
3. ทักษะ : เพื่อช่วยให้นักพลและสังคมมีค่านิยมทางสังคม มีความรู้สึกที่มั่นคงต่อสิ่งแวดล้อม และมีแรงจูงใจในอันที่จะให้ความร่วมมืออย่างแข็งขันในการป้องกันและแก้ไขปัญหาสีแวดล้อม
4. ทักษะ : เพื่อให้นักพลและสังคมมีทักษะในการแก้ไขปัญหาสีแวดล้อม
5. ความสามารถในการประเมินผล : เพื่อให้นักพลและสังคมสามารถจะประเมินเครื่องมือทางสิ่งแวดล้อมและโปรแกรมทางการศึกษาในรูปของนิเวศวิทยา การเมือง เศรษฐกิจ สังคม จริยธรรม และปัจจัยทางการศึกษา
6. การให้ความร่วมมือ : เพื่อให้นักพลและกลุ่มสังคมพัฒนาความรู้สึกของความรับผิดชอบ และพิจารณาถึงปัญหาเร่งด่วนทางสิ่งแวดล้อม เพื่อให้แน่ใจว่ามีพฤติกรรมที่เหมาะสมในการแก้ปัญหาเหล่านั้น

2. ทฤษฎีกระบวนการสื่อสาร

การสื่อสาร

การสื่อสาร มีผู้ให้ความหมายไว้มากมาย นับตั้งแต่อริสโตเติล (Aristotle) ได้กล่าวว่า การสื่อสารคือ การแสวงหาวิธีชักจูงใจที่มีอยู่ทุกรูปแบบ จอร์จ เอ มิลเลอร์ (George A. Miller) กล่าวว่า การสื่อสารหมายถึงการถ่ายทอดข่าวสารจากที่หนึ่งไปยังอีกที่หนึ่ง เอเวอเร็ด เอ็ม โรเจอร์ส และ ฟลอยด์ เอฟ ชูเมคเกอร์ (Everett M. Rogers and Floyd F. Shoemaker) ให้ความหมายว่า การสื่อสาร คือ กระบวนการซึ่งสารถูกส่งจากผู้ส่งสารไปยังผู้รับสาร วิลเบอร์ ชแรมม์ (Wilbur Schramm) กล่าวว่า การสื่อสาร คือ การมีความเข้าใจร่วมกันต่อเครื่องหมายที่แสดงข่าวสาร และ คอลิน เชอร์รี่ (Colin Cherry) กล่าวว่า การสื่อสารที่แท้ คือ การติดต่อสื่อสารที่ก่อให้เกิดการประสานความสามัคคีกัน ความร่วมมือและมีความเข้าใจตรงกันในเป้าหมายบางอย่าง ทั้งนี้เพราะ การสื่อสารของมนุษย์ คือ การกระทำเพื่อแบ่งปันข่าวสาร (an act of sharing) กันนั่นเอง และการแบ่งปันข่าวสารระหว่างกันนี้เอง ที่จะก่อให้เกิดความเข้าใจร่วมกัน และนำไปสู่การตัดสินใจและกระทำกิจกรรมที่ประสานสอดคล้องกัน

การสื่อสารมีลักษณะเป็นกระบวนการ หมายถึง การมีลักษณะต่อเนื่องอยู่ตลอดเวลา ไม่มีจุดเริ่มต้น หรือไม่มีที่สิ้นสุด ไม่มีการหยุดยั้ง จะต้องมีส่วนบางอย่างเกิดขึ้นก่อนและหลัง กระบวนการอยู่เสมอ หรือกล่าวได้ว่า ในกระบวนการสื่อสารนั้นจะมีการกระทำโต้ตอบกลับไปกลับมาระหว่างผู้ส่งสารและผู้รับสารตลอดเวลา ผู้ส่งสารกลายเป็นผู้รับสาร และผู้รับสารกลายเป็นผู้ส่งสารในเวลาเดียวกัน

องค์ประกอบของกระบวนการสื่อสาร โดยปกติในกระบวนการสื่อสารจะมีองค์ประกอบที่สำคัญ 6 ประการ คือ

1. แหล่งสาร หรือผู้ส่งสาร
2. สาร
3. ช่องทางที่สารถูกส่ง
4. ผู้รับสาร
5. ผลที่เกิดจากการรับสาร

1. แหล่งสาร หรือผู้ส่งสาร อาจเป็น คน ๆ หนึ่ง หรือหลายคน ที่ทำงานร่วมกัน ที่พูดเขียน หรือแสดงกิริยาท่าทางให้บุคคลหรือองค์กรอื่นทราบ

2. สาร หมายถึง สิ่งเร้าที่ผู้ส่งสารหรือแหล่งข่าวสารส่งออกไปยังผู้รับสาร อาจจะปรากฏในหลาย ๆ ลักษณะด้วยกัน เช่น หมึกที่พิมพ์ลงบนแผ่นกระดาษ คลื่นเสียงในอากาศ หรือ

สารในลักษณะของสัญญาณที่ผู้รับสารสามารถแปลหรือเข้าใจได้ว่าเป็นของผู้ส่งสารที่ส่งไปตามช่องสารยังผู้รับสาร

3. ช่องทางที่สารถูกส่ง หรือช่องสาร เป็นคลื่นเสียงหรือสื่อในการสื่อสาร เช่น โทรทัศน์ วิทยุ หนังสือพิมพ์ นิตยสาร ฯลฯ ช่องสารจะอยู่ในลักษณะที่สัมผัสด้วยประสาททั้ง 5 คือ รูป รส กลิ่น เสียง สัมผัส

4. ผู้รับสาร อาจเป็นคน ๆ หนึ่ง หรือมากกว่า หรืออาจเป็นองค์กรก็ได้เช่นเดียวกับผู้ส่งสาร

5. ผลที่เกิดจากสาร ซึ่งอาจเป็นผลทางบวกหรือทางลบ หรือเป็นแผนในระยะสั้น หรือระยะยาวก็ได้ การสะท้อนกลับ หรือปฏิกิริยาตอบสนอง เป็นการโต้ตอบต่อสารที่ส่งมา บุคคลหรือองค์กรในกระบวนการสื่อสาร จึงเป็นทั้งผู้ส่งและผู้รับสารในเวลาเดียวกัน

ผลของการสื่อสาร โดยทั่วไปมี 3 ประการ คือ

1. ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงความรู้ (Knowledge) ของผู้รับสาร
2. ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทัศนคติ (Attitude) ของผู้รับสารที่มีต่อสิ่งที่ได้รับรู้ ซึ่งทัศนคตินี้เองที่ก่อให้เกิดการกระทำตามมา
3. เกิดการเปลี่ยนแปลงในพฤติกรรม (Practice) ที่แสดงออก

การเปลี่ยนแปลงทั้ง 3 ประเภทนี้ จะเกิดขึ้นในลักษณะต่อเนื่อง กล่าวคือ เมื่อผู้รับสารได้รับข่าวสารก็จะทำให้เกิดความรู้ เมื่อเกิดความรู้ขึ้นก็จะไปมีผลทำให้เกิดทัศนคติ และขั้นสุดท้ายคือการก่อให้เกิดการกระทำ

3. ทฤษฎีเกี่ยวกับการเปิดรับข่าวสาร

นักการสื่อสารหลายท่านได้กล่าวถึง “การเปิดรับสื่อมวลชน” ไว้ต่าง ๆ กันดังนี้

ชาร์ล เค อัทคิน (Atkin, 1973) กล่าวว่า บุคคลที่เปิดรับข่าวสารมากยิ่งมีหูตากว้างไกล มีความรู้ ความเข้าใจในสภาพแวดล้อม และเป็นคนที่ทันสมัยทันเหตุการณ์กว่าบุคคลที่เปิดรับข่าวสารน้อย

เลอร์เนอร์ (Lerner, 1958) ให้คำจำกัดความการเปิดรับสื่อมวลชนว่า หมายถึง อัตราส่วนของประชาชนที่มีวิทยุ จำนวนจำหน่ายหนังสือพิมพ์ และจำนวนผู้ที่นั่งดูภาพยนตร์ต่อประชาชน 1,000 คน

เลอร์เนอร์ เป็นคนแรกที่ศึกษาอิทธิพลที่เกิดจากการเปิดรับสื่อมวลชนในประเทศ ตะวันออกกลาง ในปี ค.ศ. 1958 และพบว่า เมื่อมีการขยายตัวของชุมชนจนกลายเป็นเมือง จะช่วยให้เกิดการพัฒนาด้านความรู้หนังสือ และระดับการเรียนรู้หนังสือที่สูงขึ้น จะทำให้การเปิดรับ สื่อมวลชนแพร่หลายมากขึ้น ในทำนองเดียวกัน เมื่อชุมชนมีความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีจากการ พัฒนาอุตสาหกรรมมากขึ้น สังคมจะขยายตัวของสื่อมวลชนและการขยายตัวของสื่อมวลชนนี้เอง จะช่วยยกระดับการเรียนรู้หนังสือมากขึ้นด้วย

ไรท์ (Wright, Charles R., 1927) บอกว่า คนจะเลือกรับสื่อมวลชนที่มีเนื้อหาที่เขาคิดว่า น่าสนใจที่สุด และจะพึงพอใจเมื่อสอดคล้องกับประสบการณ์และความคิดเห็นเดิมที่มีอยู่

โรเจอร์ และสเวนนิ่ง (Rogers and Sevenning, 1969) ให้คำนิยามว่า สื่อมวลชนนั้น คลุมถึงสื่อ 5 ประเภท คือ โทรทัศน์ วิทยุ หนังสือพิมพ์ นิตยสาร และภาพยนตร์ ด้วยเหตุนี้ ดัชนี ในการวัดการเปิดรับสื่อมวลชนในความหมายของเขา จึงประกอบด้วยจำนวนรายการวิทยุที่รับฟัง ต่อสัปดาห์ การหนังสือพิมพ์ต่อสัปดาห์ ภาพยนตร์ที่ดูต่อปี และอื่น ๆ

โรเจอร์ (อ้างใน เสถียร เขยประทับ, 2530) เป็นคนแรกที่เสนอแนะว่า สื่อมวลชน ทำหน้าที่เป็นตัวแปรสอดแทรกได้ โรเจอร์ได้ใช้วิธีการทางสถิติแบบ Partial Correlation เมื่อ ทดสอบผลสอดแทรกของการเปิดรับสื่อมวลชน ระหว่างตัวแปรที่มีมาก่อน และตัวแปรที่เป็นผลขั้น แรก โรเจอร์หาค่าสหสัมพันธ์ด้วย Zero-Order Correlation ระหว่างตัวแปรที่มีมาก่อนกับตัวแปรที่ เป็นผลสืบต่อ หลังจากนั้นก็หาค่าสหสัมพันธ์ด้วยวิธี First-Order Correlation สำหรับตัวแปรเหล่านี้ ในขณะที่ควบคุมอิทธิพลที่เกิดจากการเปิดรับสื่อมวลชน ความแตกต่างยิ่งมากขึ้นเท่าไร ระหว่าง ค่าของ Zero-Order และ First-Order Partial Scores ก็ยิ่งแสดงถึงผลสอดแทรกของตัวแปรที่ถูก ควบคุมมากขึ้นเท่านั้น

ทั้งนี้ โรเจอร์ส พยายามวิเคราะห์ระหว่างความสามารถในการรู้หนังสือ ซึ่งเป็นตัวแปร ที่มีมาก่อนเพียงตัวแปรเดียว กับตัวแปรที่เป็นผลสืบต่อคือ ความสามารถในการเอาใจเขามาใส่ใจเรา ความมรุตระเซในการยอมรับนวัตกรรมทางการเกษตร ความรู้ในทางการเมือง และความทะเยอ ทะยานในทางการศึกษา โรเจอร์สเลือกความสามารถในการรู้หนังสือเป็นตัวแปรที่มีมาก่อนด้วย เหตุผลในทางทฤษฎี และเนื่องจากตัวแปรที่มีมาก่อนมีค่าสหสัมพันธ์สูงสุด (เมื่อเปรียบเทียบกับ ตัวแปรที่มีมาก่อนอื่น ๆ กับการเปิดรับสื่อมวลชน) จากผลการวิเคราะห์นี้ ทำให้โรเจอร์สเชื่อว่า การเปิดรับสื่อมวลชนเป็นตัวแปรสอดแทรก

มีทฤษฎีทางการสื่อสารอีกทฤษฎีหนึ่งที่เกี่ยวข้องกับการเปิดรับข่าวสาร คือ กระบวนการ ในการเลือกรับข่าวสาร (Selective Process) ซึ่งในฐานะของผู้ส่งสาร ผู้ส่งสารจำเป็นต้องเข้าใจถึง

กระบวนการ การเลือกสารของมนุษย์ ในการเลือกรับข่าวสารตามความรู้สึก และความต้องการในการสื่อสาร ซึ่งมีขั้นตอนต่าง ๆ ดังนี้ (Klapper, 1960)

1. การเลือกรับหรือการเลือกใช้ (Selective Exposure) บุคคลจะเลือกเปิดรับสื่อและข่าวสารจากแหล่งสารต่าง ๆ ตามความสนใจและความต้องการเพื่อนำมาใช้แก้ปัญหาหรือสนองความต้องการของตน
2. การเลือกให้ความสนใจ (Selective Attention) นอกจากบุคคลจะเลือกรับข่าวสารแล้ว บุคคลยังเลือกให้ความสนใจต่อข่าวสารที่ได้รับ ซึ่งสอดคล้องกับทัศนคติ และความเชื่อดั้งเดิมของบุคคลนั้น ๆ ในขณะที่เดียวกันก็พยายามหลีกเลี่ยงการรับข่าวสารที่ขัดต่อทัศนคติหรือความคิดดั้งเดิม ทั้งนี้เพราะการได้รับข่าวสารที่ไม่สอดคล้องกับความรู้สึกของเขาจะทำให้บุคคลเกิดความรู้สึกไม่พึงพอใจ
3. การเลือกรับรู้ และตีความหมาย (Selective Perception and Selective Interpretation) หลังจากเลือกเปิดรับสื่อ เลือกสารตามความเหมาะสม และความต้องการของตนเองแล้ว ในขั้นต่อไปคือการเลือกรับรู้และเลือกตีความสารไปในทิศทางที่สอดคล้องกับประสบการณ์ ทัศนคติ และความเชื่อของตัวเอง ข้อความหรือข่าวสารใดที่ไม่สอดคล้องกับความคิด ทัศนคติ และความเชื่อของตัวเอง ข้อความหรือข่าวสารใดที่ไม่สอดคล้องกับความคิด ทัศนคติ ความเชื่อที่ตนเองมีอยู่ก็จะถูกตัดทิ้งไป
4. การเลือกจดจำ (Selective Retention) หลังจากที่บุคคลเลือกให้ความสนใจเลือกรับรู้ และตีความข่าวสาร ไปในทิศทางที่สอดคล้องกับทัศนคติและความเชื่อของตนแล้ว บุคคลยังเลือกจดจำเนื้อหาสาระของสารในส่วนที่ต้องการจำเอาไว้เป็นประสบการณ์ ในขณะที่เดียวกันก็มักจะลืมข่าวสารที่ไม่ตรงกันกับความสนใจของตนเอง

ชาร์ลส์ แอตคิน (Charles Atkin, 1973 อ้างใน พิระ จิรโสภณ, 2532) กล่าวว่า การจะเลือกรับข่าวสารใดจากสื่อมวลชนนั้น ขึ้นอยู่กับการคาดคะเนเปรียบเทียบระหว่างผลรางวัลตอบแทน (Reward value) กับการลงทุนแรง (Expenditures) และพันธะผูกพัน (Liabilities) ที่จะตามมา ถ้าผลตอบแทนหรือผลประโยชน์ที่จะได้รับสูงกว่าการลงทุนหรือการทำความเข้าใจแล้ว บุคคลย่อมแสวงหาข่าวสารนี้ แต่ถ้าผลตอบแทนได้น้อยกว่าบุคคลก็อาจเพิกเฉยต่อข่าวสารนั้น เป็นต้น

ชาร์ลส์ แอตคิน ชี้ให้เห็นว่า การแสวงหาข่าวสาร หรือความต้องการจากสื่อมวลชนของบุคคลนั้น คือ ต้องการได้รับข่าวสาร (Information) และความบันเทิง (Entertainment)

ทั้งนี้ พฤติกรรมที่เกิดจากการเปิดรับข่าวสาร สามารถแบ่งได้เป็น 2 ลักษณะ คือ พฤติกรรมปฏิบัติกร (Consumatory behavior) และพฤติกรรมอุปกรณ์ (Instrumental behavior) (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2522 อ้างใน อารยา ศุภุทธมงคล 2533)

พฤติกรรมปฏิบัติกร เป็นปฏิกริยาในการรับสารที่เกิดขึ้นพร้อมกับกระบวนการสื่อสารในทันทีที่มีสิ่งเร้า (Stimulus) หรือมีข่าวสาร (Message) มากระตุ้นผู้รับปฏิกริยานั้น อาจสังเกตได้หรือสังเกตไม่ได้ แต่จะสิ้นสุดลงในทันทีที่สิ่งเร้านั้นหมดแรงกระตุ้น หรือเมื่อยุติการให้ข่าวสาร เช่น เมื่อผู้รับสารอ่านหนังสือ ฟังวิทยุ ดูโทรทัศน์ หรือภาพยนตร์ แล้วเกิดอารมณ์คล้อยตาม คิดสร้างภาพพจน์ต่าง ๆ ตามไป แต่เมื่อเลิกอ่าน เลิกฟัง หรือเลิกดูแล้ว อารมณ์หรือปฏิกริยาต่าง ๆ ก็หยุดลงเพียงนั้น ปฏิกริยานี้จัดเป็นพฤติกรรมปฏิบัติกร

พฤติกรรมอุปกรณ์ (Instrumental behavior) เป็นปฏิกริยาในการรับข่าวสารที่เกิดขึ้นเช่นเดียวกับพฤติกรรมปฏิบัติกร แต่ต่างกันตรงที่ในกรณีของพฤติกรรมอุปกรณ์นั้น ปฏิกริยาที่เกิดขึ้นอาจก่อให้เกิดแรงกระตุ้น และพฤติกรรมอย่างอื่น เช่น เมื่อผู้รับสารฟัง หรือดู หรืออ่านข้อความไปแล้ว อาจนำไปวิพากษ์วิจารณ์ต่อ เสาให้ผู้อื่นฟัง แนะนำให้ผู้อื่นปฏิบัติตาม หรือนำมาใช้เป็นหลักความคิดประจำตน เป็นต้น ปฏิกริยาเช่นนี้ถือว่าเป็นพฤติกรรมอุปกรณ์

ในการส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมให้มีคุณภาพ และดำรงอยู่ได้นั้น จำเป็นที่จะต้องก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงด้านพฤติกรรมในหมู่ประชาชน โดยการให้ข้อมูลข่าวสารเพื่อให้เกิดความรู้ ความเข้าใจ และความตระหนักในปัญหาสิ่งแวดล้อมรวมทั้งหนทางที่จะช่วยรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมไว้ แม้ว่าพฤติกรรมนี้จะไม่เห็นทันทีทันใดก็ตาม แต่อาจมีผลเกิดขึ้นในระยะยาว ซึ่งก็จะก่อให้เกิดการรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม และเกิดผลดีต่อสภาพแวดล้อมในอนาคต

4. ทฤษฎีเกี่ยวกับวิทยุโทรทัศน์

ความสำคัญของวิทยุโทรทัศน์

วิทยุโทรทัศน์ในฐานะที่เป็นสื่อมวลชนมีความสำคัญในด้านต่าง ๆ ดังนี้ (ชลลดา วงศ์วิชัย, 2533)

1. ความสำคัญในด้านการเสริมสร้างสติปัญญา

ความสำคัญของวิทยุโทรทัศน์ในการเสริมสร้างสติปัญญา มีอยู่ 3 ลักษณะ คือ การให้ข้อเท็จจริงแก่ประชาชน การให้การศึกษา และการแสดงความคิดเห็น

2. ความสำคัญในด้านการพัฒนาประเทศ

วิทยุโทรทัศน์มีความสำคัญในการใช้เพื่อพัฒนาประเทศในด้านต่าง ๆ ได้เป็นอย่างดี เช่น การพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม การพัฒนาทางการเมือง การพัฒนาการศึกษา โดยเฉพาะอย่างยิ่งการพัฒนาการศึกษา จะเห็นว่าในประเทศที่เจริญแล้วหลายประเทศนิยมใช้วิทยุโทรทัศน์เป็น สื่อเพื่อสอนหรือเสริมสร้างความรู้โดยตรงตัวอย่างเช่น ประเทศอังกฤษมีสถานีโทรทัศน์เพื่อการศึกษาเรียกว่า "ETV (Educational Television) เพื่อให้การศึกษาความรู้แก่ประชาชนจนเป็นที่แพร่หลาย ในสหรัฐอเมริกาใช้วิทยุโทรทัศน์เพื่อการสอนที่เรียกว่า "ETV" (Instruction Television)"

บทบาทหน้าที่ของวิทยุโทรทัศน์

วิทยุโทรทัศน์เป็นสื่อมวลชนประเภทหนึ่ง หน้าที่โดยทั่วไปจึงมีลักษณะเช่นเดียวกับสื่อมวลชน ซึ่งโดยปกติแล้วหน้าที่ของสื่อมวลชนสอดคล้องกับการสื่อสารมี 4 ประการ ดังนี้ (ชลลดา วงศ์วิชัย, 2533)

1. บทบาทหน้าที่ในการให้ข่าวสาร

ปัจจุบันโลกได้ก้าวหน้าวิวัฒนาการไปมาก เหตุการณ์ประจำวันในส่วนต่าง ๆ ของโลกบางสิ่งบางอย่างมีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กันไปถึงต่างประเทศทั่วโลก ยิ่งในเชิงธุรกิจด้วยแล้ว เหตุการณ์ประจำวันย่อมต้องมีความสัมพันธ์และเกี่ยวข้องกันอย่างยิ่ง ชาวต่าง ๆ จะน่าสนใจขึ้นอยู่ กับ "สื่อ" ที่เสนอมายังผู้รับและ "สื่อ" ในปัจจุบันที่เป็น "ผู้ส่งข่าว" ได้ดีที่สุที่สุดก็คือ "วิทยุโทรทัศน์" ทั้งนี้เพราะผู้ชมจะได้เห็นทั้งภาพและเสียงได้ในขณะเดียวกัน อันเป็นการเร้าใจให้เกิดความสนใจในข่าวที่ชม

2. บทบาทหน้าที่ในด้านการให้ความคิดเห็น

เนื่องจากวิทยุโทรทัศน์เป็นสื่อที่มีอิทธิพลมากต่อผู้ชมและผู้ฟังมาก โดยเฉพาะผู้ชมในตัวเมือง ซึ่งถือว่าเป็นผู้ชมส่วนใหญ่ เป็นผู้นำที่ได้รับการพัฒนาและศึกษาแล้ว การแสดงความคิดเห็นทางวิทยุโทรทัศน์ จึงมีบทบาทและเป็นที่สนใจมาก โดยเฉพาะในระหว่างที่มีเหตุการณ์ที่ต้องแสดงความคิดเห็นในเชิงเปรียบเทียบ เช่น ในระยะเวลาก่อนการเลือกตั้งทั่วไป อาจจะมีการเชิญหัวหน้าพรรคการเมืองต่าง ๆ หรือผู้สมัครแต่ละพรรคมาให้ความคิดเห็น แสดงความเห็นต่าง ๆ เมื่อได้รับการเลือกตั้ง เป็นต้น

นอกจากนี้ บางสถานีโทรทัศน์มีรายการที่จัดรายการในรูปให้สัมภาษณ์ประชาชน ให้คล้อยตามความคิดเห็นทางใดทางหนึ่ง ซึ่งรายการเช่นนี้จะมีอิทธิพลกับประชาชนมากทั้งนี้เพราะวิทยุโทรทัศน์เป็นสื่อมวลชนที่ประชาชนส่วนใหญ่ ถือเอาเป็นแบบอย่างมากกว่าสื่อมวลชนชนิดอื่น

3. บทบาทหน้าที่ในการให้การศึกษา

เนื่องจากเป็นสื่อที่ให้ทั้งภาพและเสียงได้ในขณะเดียวกัน จึงทำให้เหมาะสมที่จะใช้เป็นสื่อในการช่วยส่งเสริมการศึกษา หรือเป็นเครื่องมือในการให้การศึกษาแก่ประชาชนหรือนักศึกษา โดยการนำเอาวิทยุโทรทัศน์ไปใช้ตามวัตถุประสงค์แตกต่างกัน เช่น

- รายการเพื่อการศึกษาแก่ประชาชนทั่วไป (Informal Education) เป็นการให้ความรู้แก่ประชาชน โดยจัดเนื้อหาเป็นความรู้ในเรื่องใดเรื่องหนึ่งโดยตรง แอบแฝง มาในรูปคดีเตือนใจ หรือสอดแทรกในรายการ
- รายการเพื่อการศึกษาในระบบโรงเรียน (Formal Education) เช่น การใช้วิทยุโทรทัศน์วงจรปิดเป็นอุปกรณ์สอนของวิทยาลัยหรือมหาวิทยาลัยหรือโรงเรียนต่าง ๆ ทั้งนี้เพื่อประสิทธิภาพในการเรียนการสอนให้ดียิ่งขึ้น
- รายการเพื่อศึกษานอกระบบโรงเรียน (Non formal Education) คือการจัดรายการเพื่อกลุ่มผู้รับสารที่อยู่นอกระบบโรงเรียน ให้การศึกษาเป็นไปตามหลักสูตรการศึกษาแบบกลุ่มสนใจเฉพาะเรื่อง เช่น รายการโทรทัศน์ การศึกษาของสถานีวิทยุโทรทัศน์ช่องต่าง ๆ ในช่วงเวลาควบคุม

4. บทบาทหน้าที่ในการให้ความบันเทิง

เนื่องจากเป็นสื่อมวลชนที่มีศักยภาพในการให้ความบันเทิงอย่างพร้อมมูล เป็นแหล่งข่าวที่ประชาชนทั่วไปสามารถใช้เป็นแหล่งแสวงหาความบันเทิงได้ เนื่องจากมีให้เลือกชมได้หลายช่อง การจัดรายการของแต่ละช่องหรือสถานีจึงแข่งขันกันในด้านการจัดรายการทางด้านบันเทิงเพื่อดึงดูดผู้ชมรายการบันเทิงเหล่านี้ มีเป้าหมายในการดึงดูดผู้ชมรายการต่างวัยกัน เช่น

- รายการการ์ตูนสำหรับเด็ก
- รายการภาพยนตร์ญี่ปุ่นสำหรับเด็ก
- รายการภาพยนตร์ไทยที่รัก
- รายการมหกรรมภาพยนตร์
- รายการวีดิทัศน์เพลง
- รายการคอนเสิร์ต
- รายการละครโทรทัศน์
- รายการเกมส์โชว์

อิทธิพลของวิทยุโทรทัศน์ที่มีต่อเด็ก

วิทยุโทรทัศน์เป็นสื่อมวลชนที่ใกล้ชิดกับคนในสังคมเมืองเป็นอย่างมาก จนอาจกล่าวได้ว่าวิทยุโทรทัศน์เป็นส่วนหนึ่งในชีวิตของคนและครอบครัวในเมือง โดยเฉพาะอิทธิพลที่มีต่อเด็กในด้านต่าง ๆ พอสรุปได้ดังนี้

1. วิทยุโทรทัศน์สามารถกระตุ้น หรือส่งเสริมให้เด็กกระทำอย่างใดอย่างหนึ่ง เมื่อเด็กมีความโน้มเอียงที่จะทำเช่นนั้นอยู่แล้ว
2. วิทยุโทรทัศน์สามารถสร้างทัศนคติ และค่านิยมใหม่ให้เกิดขึ้นแก่เด็กได้ หากเด็กไม่เคยมีความรู้หรือประสบการณ์กับสิ่งนั้นมาก่อน
3. วิทยุโทรทัศน์ทำให้จิตใจเด็กตายด้าน ขาดความเห็นอกเห็นใจ

อย่างไรก็ตาม วิทยุโทรทัศน์เป็นสื่อมวลชนซึ่งมีคนดูมาก และมีอิทธิพลต่อความรู้สึกนึกคิดและพฤติกรรมของเด็กอยู่มาก จึงควรจะต้องมีการควบคุมโดยผู้ที่มีความเกี่ยวข้องกับเด็ก เช่น รัฐบาล ทางบ้าน และโรงเรียน เพื่อขจัดอันตรายที่เกิดจากวิทยุโทรทัศน์ซึ่งมาตรการควรที่จะกระทำได้มีอยู่ 3 ประการ คือ

1. แนะนำและควบคุมให้เด็กดูเฉพาะรายการที่เหมาะสมกับวัยและระดับจิตใจของเด็ก
2. สถานีและผู้จัดรายการวิทยุโทรทัศน์จะต้องคำนึงถึงประเภทของรายการ และช่วงเวลาที่เหมาะรายการ รวมทั้งจัดรายการที่เป็นประโยชน์ให้มากขึ้นโดยเฉพาะกับเด็ก
3. นำเอามาตรการเรื่องรสนิยมและคุณภาพของรายการมาบังคับสถานี เพื่อให้ผู้จัดรายการปฏิบัติตาม แต่ทั้งหมดนี้ต้องร่วมมือกันทุกฝ่ายจนในที่สุดวิทยุโทรทัศน์ก็จะเป็นผู้สร้างสรรค์เด็กอย่างแท้จริง (ปรมะ สตะเวทิน, 2528)

5. แนวคิดเกี่ยวกับรายการโทรทัศน์สำหรับเด็ก

รายการโทรทัศน์สำหรับเด็ก คือ รายการที่ผลิตขึ้นเพื่อมุ่งหวังที่จะให้เด็กดู โดยเป็นรายการที่ให้ทั้งความรู้และความบันเทิง เด็กดูแล้วเข้าใจ มีการสอดแทรกเนื้อหาที่มีคุณธรรมและความดีให้สอดคล้องกับความเป็นจริงในสังคม และเป็นประโยชน์ที่เด็กจะได้พัฒนาทักษะทางด้านต่าง ๆ

จุมพล รอดคำดี (2525) กล่าวไว้ว่า รายการสำหรับเด็กคือ รายการอะไรก็ตามที่มี

1. เด็กเป็นผู้แสดง หรือเป็นหุ่น เป็นการ์ตูน
2. เป็นเรื่องราวเกี่ยวกับเด็ก หรือเป็นความรู้ที่คิดว่าเหมาะกับเด็ก
3. ชื่อรายการบอกว่า นี่คือการสำหรับเด็ก

นราภรณ์ อัจฉริยะกุล (2533) ได้กล่าวถึง หลักการจัดรายการวิทยุโทรทัศน์สำหรับเด็กไว้ดังนี้คือ สำหรับเด็กที่มีอายุระหว่าง 7-12 ปี เด็กในวัยนี้ต้องการที่จะแสดงความสามารถ

ในการเคลื่อนไหวมากขึ้น จึงมักชอบเปลี่ยนกิจกรรมอยู่เสมอ ๆ ต้องการการพักผ่อนที่เพียงพอ ชอบเล่นรุนแรง ไม่ชอบอยู่หนึ่ง เริ่มสนใจเรื่องเพศ สนใจเรื่องสุขภาพอนามัย และขยายความสนใจ ไปสู่โลกภายนอก มีความต้องการทางอารมณ์ที่แตกต่างกันออกไปจากวัยเด็กเล็ก คือ ชอบสร้างจินตนาการ สร้างโลกของตนเอง ต้องการเป็นที่ยอมรับ แต่มักมีความกลัวจากจินตนาการที่ตัวสร้างขึ้น ซึ่งบางครั้งอาจมีลักษณะก้าวร้าว หรือบางครั้งอ่อนไหว ต้องการความรัก ความใกล้ชิดผูกพัน

วัตถุประสงค์ของการจัดรายการวิทยุโทรทัศน์สำหรับเด็กวัย 7-12 ปี จึงมักมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ความสนุกสนาน เพลิดเพลิน เป็นความบันเทิงที่แฝงความตื่นเต้นเร้าใจ เพื่อดึงดูดใจมิให้เปลี่ยนกิจกรรมจากการดูโทรทัศน์เป็นการทำกิจกรรมอื่นเร็วเกินไป นอกจากนี้ยังจำเป็นที่จะต้องสอดแทรกการปลูกฝังความรู้ และทัศนคติบางอย่างที่ละเอียดละออน้อย โดยอาจสร้างสมมติให้เด็กสร้างจินตนาการตามไปทดแทนสิ่งที่เป็นนามธรรมด้วยสิ่งที่เป็นรูปธรรมให้มีตัวตน ที่เห็นได้สัมผัสได้ ทั้งนี้เพื่อให้เด็กเกิดความจดจำและเพลิดเพลินควบคู่ไปด้วย

เนื้อหาสาระของรายการ เด็กวัยนี้สนใจเรื่องที่ห่างตัวไปสู่โลกภายนอกมากขึ้น แต่เป็นเรื่องง่าย ๆ ที่มีความตื่นเต้น ผจญภัย และชอบการเล่นที่รุนแรง จึงมักชอบนิทานที่มีการต่อสู้ มีผู้ร้ายและพระเอก เริ่มจะเลียนแบบและจดจำแบบอย่างบางอย่างและปฏิบัติตาม ดังนั้นเนื้อหาจึงมักแฝงการสั่งสอนในเรื่องความดี ความเก่งกาจสามารถ ความซื่อสัตย์ เพื่อสอนใจให้จดจำแบบอย่างสอนให้รู้สิ่งดีสิ่งชั่วร้ายได้อย่างดี

รูปแบบการนำเสนอ เนื่องจากเนื้อหาเป็นเรื่องที่เน้นความตื่นเต้นเร้าใจมากขึ้น หรือสร้างจินตนาการมากขึ้น รูปแบบการนำเสนอรายการจึงนิยมรูปแบบละครมากกว่าการเล่าเรื่อง แต่ยังคงชอบการ์ตูนอยู่ อาจสอดแทรกการให้ความรู้ โดยรูปแบบการนำเสนอเชิงแข่งขัน และประกอบกับการต้องการการยอมรับ ต้องการเป็นคนมีความสำคัญ และชอบตัดสินใจด้วยตนเอง จึงอาจจัดรายการสอดแทรกความรู้โดยการแข่งขันเกม แข่งขันตอบปัญหาอีกด้วย

เวลาในการนำเสนอรายการ ไม่ควรนำเสนอรายการด้วยช่วงเวลาที่ยาวนาน เพราะเด็กวัยนี้ยังต้องการการพักผ่อน ไม่ชอบความจำเจ มักเปลี่ยนกิจกรรมอยู่เสมอ เวลาที่นำเสนอรายการของเด็กวัยนี้ส่วนมากจึงอยู่ในระยะเวลารายการละ 15-30 นาที อาจเสนอในเวลาสั้นกว่านี้ก็ได้ แต่ละรายการจะไม่ยาวเกิน 30 นาที เพราะสมาธิในการฟังและดูยังมียึดจำกัดอยู่ แต่เนื่องจากเนื้อหาเป็นสิ่งที่จูงใจความสนใจได้ เพราะมักเป็นเรื่องตื่นเต้นและต่อเนื่อง จึงมักนิยมใช้เวลา

ประมาณ 15-30 นาที เพื่อไม่ให้เสียรรถรสของเนื้อหาสาระ และเวลาที่จัดออกอากาศควรเป็นเวลาที่เด็กพ้นจากการพักผ่อนนอนหลับแล้ว อาจเป็นช่วงเช้า สาย หรือบ่ายเย็นก็ได้ แต่ไม่ควรเป็นเวลากลางคืน เพราะเด็กจะล้าต่อกิจกรรมที่ได้ปฏิบัติอยู่ตลอดวัน จะทำให้เพลียและหมดสมาธิเร็วเกินกว่าปกติไป ดังนั้นจึงไม่นิยมจัดรายการเด็กในดอกลางคืน ซึ่งเป็นเวลาที่เด็กเพลียต่อการ เล่น หรือทำกิจกรรมอื่นมาตลอดวัน และกลางคืนคือเวลาที่เด็กต้องการพักผ่อนนอนหลับ

6. ทฤษฎีการใช้สื่อเพื่อตอบสนองของความพึงพอใจ และพัฒนาการทางด้านความคิดของเด็ก

การศึกษาพฤติกรรมใช้สื่อเพื่อตอบสนองความพึงพอใจของเด็ก ในฐานะที่เด็กเป็นผู้ใช้สื่อ เป็นการศึกษาในแง่จิตวิทยาสังคมโดยเชื่อว่าพฤติกรรมกาเปิดรับสารของเด็กนั้น เป็นผลมาจากกระบวนการทางสังคม และพัฒนาการทางจิตวิทยาของเด็กเอง โดยเด็กจะเป็นผู้กำหนดว่าจะเลือกรับสารเพื่อตอบสนองความต้องการจากสื่อใดบ้าง เด็กจึงมีกระบวนการแสวงหาข่าวสารในแนวทางที่มีแบบฉบับเฉพาะที่ต่างไปจากผู้เปิดรับสารที่เป็นผู้ใหญ่

พฤติกรรมการใช้สื่อของเด็กจากสื่อมวลชนมีลักษณะที่แตกต่างจากผู้ใช้อื่นในวัยอื่น อุบลรัตน์ ศิริยุวศักดิ์ ได้ให้แนวความคิดในการรับสื่อของเด็กว่า ต้องประกอบด้วย 2 ขั้นตอน คือ การรับสื่อ และการใช้สาร ในขั้นแรกนั้นเด็กจะต้องเลือกรายการที่ต้องการ ซึ่งขึ้นอยู่กับฐานะทางเศรษฐกิจในการเอื้ออำนวยให้มีศักยภาพรับได้มากน้อยเพียงไร รวมถึงการเรียนรู้ และค่อย ๆ ฝึกฝนจนคุ้นเคยกับรูปแบบและสาระ จึงจะเกิดการสื่อสารอย่างแท้จริง ส่วนการใช้สารนั้นเป็นกระบวนการหลังการเลือกรับสื่อ ซึ่งเด็กจะตีความสารที่ได้รับมา แล้วนำไปใช้ตามความต้องการของตน การรับสื่อ และการใช้สารจึงเป็นไปเพื่อตอบสนองความต้องการในด้านจิตวิทยาสังคม วัฒนธรรมของบุคคล รวมทั้งก่อให้เกิดความพึงพอใจเพราะการรับสื่อ นั้นให้ประโยชน์ในด้านการเข้าใจตนเอง การสังสัมพันธ์กับผู้อื่น สร้างความตื่นตัวและให้สาระความรู้ที่ช่วยเพิ่มพูนปัญญา

ในการวิจัย เจาะจงที่ความพึงพอใจในลักษณะการนำเสนอ และเนื้อหาของรายการโทรทัศน์สำหรับเด็กเพื่อตอบสนองความต้องการของเด็ก พฤติกรรมของเด็กจะแสดงถึงความต้องการและความสนใจที่มีต่อรายการ

แนวความคิดเรื่องการใช้อสื่อเพื่อตอบสนองความพึงพอใจนี้ อธิบายว่า นอกจากความต้องการพื้นฐาน 5 อย่างที่ Maslow กล่าวไว้คือ Physiological Needs, Self esteem Needs and

self - actualization needs มนุษย์เรายังมีความต้องการอยากรู้ (Need for Cognitive) ซึ่งเป็นความต้องการที่จะแสวงหาระเบียบ และความเข้าใจสภาพแวดล้อมตนเอง ความต้องการที่จะรู้ (Need for Cognitive or Need for Orientation) เป็นแรงผลักดันที่มนุษย์เราเรียนรู้มาจากการอยู่ร่วมในสังคม

Katz และคณะ, 1973 (อ้างถึงใน ยุบล เบญจรงค์กิจ, 2534) ได้สร้างมาตรวัดความต้องการทางด้านจิตใจและสังคมมนุษย์ขึ้น โดยนำเอาองค์ประกอบ 3 อย่าง มารวมกันเข้าเป็นความต้องการในแง่ต่าง ๆ องค์ประกอบทั้ง 3 นี้ได้แก่

Mode คือ ลักษณะของความต้องการ เช่น

- (1) ต้องการให้เพิ่มมากขึ้น
- (2) ต้องการให้ลดน้อยลง
- (3) ต้องการให้ได้มา

Connection คือ จุดประสงค์ของการติดต่อของบุคคลสิ่งภายนอก คือ

- (1) การติดต่อเพื่อรับข่าวสาร ความรู้
- (2) การติดต่อเพื่อความพอใจ เพื่อประสบการณ์ทางอารมณ์
- (3) การติดต่อเพื่อความเชื่อถือ ความมั่นใจ ความมั่นคง และสถานภาพ
- (4) การติดต่อเพื่อเชื่อมโยงความสัมพันธ์

Referent คือ บุคคลหรือสิ่งภายนอกที่มนุษย์โยงการติดต่อไปสู่ ได้แก่

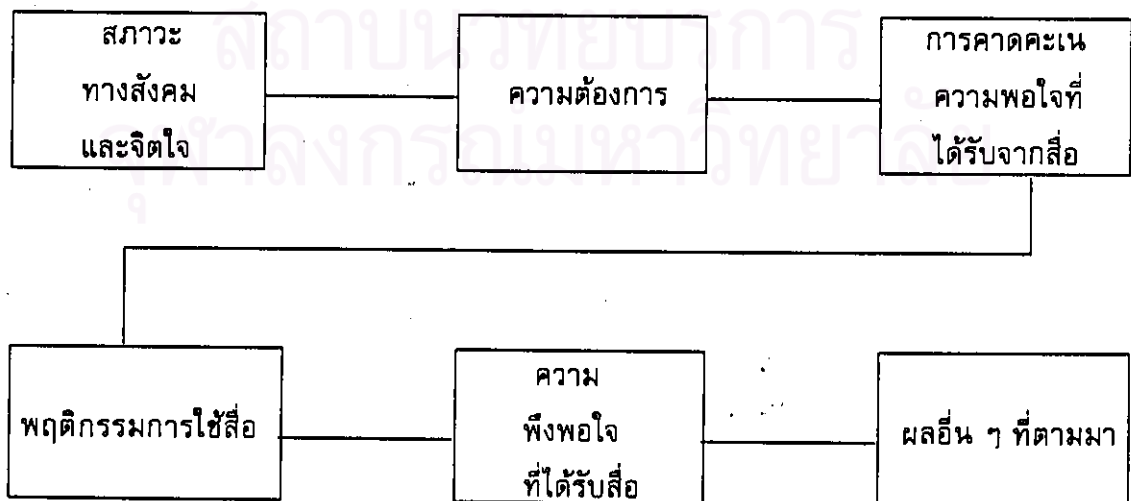
- (1) ตนเอง
- (2) ครอบครัว
- (3) เพื่อนฝูง
- (4) สังคม รัฐบาล
- (5) ชนบทประเพณี วัฒนธรรม
- (6) โลก
- (7) สิ่งภายนอกอื่น ๆ ที่มีความหมายน้อยลง

ในการจะศึกษาสื่อสารมวลชนตามแนวคิดนี้มีข้อที่ต้องยอมรับก่อนดังต่อไปนี้ (เสรี วงษ์มณฑา, 2533)

1. มนุษย์จึงใจแสวงหาข่าวสารไม่ได้ถูกยัดเยียดให้อ่าน ดู หรือฟัง มนุษย์มีทางเลือกที่จะหลบลีกข่าวสารได้ถ้าต้องการ
2. การใช้สื่อสารมวลชนของมนุษย์มีจุดมุ่งหมาย (Goal-directed)
3. สื่อสารมวลชนต้องแข่งขันกับสิ่งเร้าอื่น ๆ อีกหลายอย่างที่อาจจะตอบสนองความต้องการรู้ (Need for Orientation) ของมนุษย์ได้
4. มนุษย์เป็นผู้กำหนดความต้องการของตัวเองจากความสนใจ แรงจูงใจที่เกิดขึ้นในกรณีต่าง ๆ กัน
5. มนุษย์ทุกคนเป็นปัจเจกบุคคลที่มีความต้องการส่วนตัว

แนวทางการศึกษาเรื่องการใช้สื่อเพื่อตอบสนองความพึงพอใจนี้ คือ “การศึกษาเกี่ยวกับ (1) สภาวะของสังคมและจิตใจที่มีผลต่อ (2) ความต้องการของบุคคล ซึ่งนำไปสู่ (3) การคาดคะเนเกี่ยวกับ (4) สื่อและแหล่งที่มาของสาร การคาดคะเนนี้นำไปสู่ (5) ความแตกต่างกันในการใช้สื่อ และพฤติกรรมอื่น ๆ ของแต่ละบุคคล ยังผลให้เกิด (6) ความพอใจที่ได้รับจากสื่อ และ (7) ผลอื่น ๆ ที่บางครั้งมิได้คาดหมายมาก่อน”

แบบจำลองที่ แคทซ์ และคณะ (1974) พยายามสร้างขึ้น อาจอธิบายได้ดังนี้คือ สภาวะของสังคมและจิตใจที่แตกต่างกัน ก่อให้มนุษย์มีความต้องการแตกต่างกันไป ความต้องการที่แตกต่างกันนี้ทำให้แต่ละคนคาดคะเนว่าสื่อแต่ละประเภทจะสนองความพอใจได้แตกต่างกันออกไปด้วย ดังนั้นลักษณะของการใช้สื่อของบุคคลที่มีความต้องการไม่เหมือนกันจะแตกต่างกันไป ขั้นสุดท้ายคือความพอใจที่ได้รับจากการใช้สื่อจะแตกต่างกันออกไปด้วย แบบจำลองดังกล่าว อาจเขียนออกมาเป็นแผนภาพได้ดังนี้

นอกจาก แคทซ์ (Katz) แล้ว บลูมเมอร์ แมคควอล์ และบราวน์ (Blumer, McQuail, Brown 1972) ได้สร้างชุดตัวแปรความพึงพอใจไว้ 4 กลุ่มคือ

1. ความเพลิตเพลิน (Diversion) ซึ่งจะออกมาในรูปแบบของการใช้สื่อเพื่อหลบหนีปัญหางานประจำ และผ่อนคลายอารมณ์
2. มนุษย์สัมพันธ์ (Personal Relation) เพื่อให้มีเรื่องราวไปพูดคุยกับผู้อื่น หรือให้มีโอกาสใช้เวลาอยู่ร่วมกับครอบครัว
3. เอกลักษณ์ของปัจเจกบุคคล (Personal Identity) เช่น การอ้างอิง การค้นหาความจริง และเพื่อให้ได้ข้อมูลมาเสริมความเชื่อ
4. ติดตามข่าวสาร (Surveillance)

แมคควอล์ (McQuail) และคณะ (อ้างถึงใน ศิริชัย ศิริกาเย และกาญจนา แก้วเทพ, 2531) ได้ศึกษาตัวแปรความต้องการของผู้รับสารจากสื่อมวลชนไว้ดังนี้

1. ความต้องการสารสนเทศ

- ◆ เพื่อทราบถึงเหตุการณ์ที่เกี่ยวข้องกับตนเอง สภาพปัจจุบันที่อยู่รอบตัวและสังคม
- ◆ เป็นเครื่องมือในการแสวงหาข้อแนะนำในการปฏิบัติ ความคิดเห็นและการตัดสินใจ
- ◆ สนองความอยากรู้อยากเห็น และสนองความสนใจ
- ◆ เป็นการเรียนรู้และศึกษาด้วยตัวเอง
- ◆ สร้างความรู้สึกที่มั่นคง

2. ความต้องการสร้างควมมีเอกลักษณ์ให้แก่บุคคล

- ◆ ให้แรงเสริมแก่ค่านิยมส่วนบุคคล
- ◆ ให้ตัวแบบทางพฤติกรรม
- ◆ แสดงออกร่วมกับค่านิยมของคนอื่น ๆ
- ◆ มองทะลุภายในตนเอง

2. ความต้องการรวมตัวและปฏิสัมพันธ์ทางสังคม

- ◆ มองทะลุเข้าไปในสภาพแวดล้อมของผู้อื่น
- ◆ แสดงออกร่วมกับผู้อื่น และเกิดความรู้สึกในลักษณะที่เป็นเจ้าของ
- ◆ นำไปใช้ในการสนทนาและปฏิสัมพันธ์ทางสังคม
- ◆ ใช้แทนเพื่อน

- ◆ ช่วยในการดำเนินตามบทบาททางสังคม
- ◆ สร้างสายสัมพันธ์กับครอบครัว เพื่อน และสังคม

3. การต้องการความบันเทิง

- ◆ การหลีกเลี่ยงหรือหลีกเลี่ยงจากปัญหาต่าง ๆ
- ◆ การผ่อนคลาย
- ◆ ได้วัฒนธรรมที่เป็นของแท้ ความสนุกทางสุนทรียะ
- ◆ ได้มีอะไรทำเพื่อใช้เวลาให้หมดไป
- ◆ ปลดปล่อยอารมณ์
- ◆ เป็นการกระตุ้นทางเพศ

การนำทฤษฎีเรื่องการใช้สื่อเพื่อตอบสนองความพึงพอใจนี้ มาวิเคราะห์กลุ่มผู้รับสารที่เป็นเด็ก ซึ่งเป็นกลุ่มเป้าหมายของรายการโทรทัศน์สำหรับเด็ก ซึ่งเป็นผู้รับสารที่มีลักษณะเฉพาะ จึงจำเป็นที่จะต้องพิจารณาถึงในเรื่องลักษณะการเรียนรู้ของเด็ก เพราะในความเป็นจริงเด็กจะมีพัฒนาการทางด้านความคิดแตกต่างจากกลุ่มผู้รับสารที่เป็นผู้ใหญ่ จึงมีความจำเป็นที่จะต้องมีความเข้าใจในพัฒนาการทางด้านความคิด และสติปัญญาของเด็กประกอบด้วย

พัฒนาการด้านความคิดของเด็ก ปีเซ่ (Piaget) ได้แบ่งเป็น 4 ขั้นตอนตามช่วงอายุของเด็กคือ

1. ขั้นประสาทรับรู้และการเคลื่อนไหว (Sensorimotor Stage) คือ เด็กที่มีอายุตั้งแต่แรกเกิดจนถึง 2 ปี
2. ขั้นก่อนปฏิบัติการคิด (Preoperational Stage) คือ เด็กที่มีอายุตั้งแต่ 2-7 ปี
3. ขั้นปฏิบัติการคิดด้วยรูปธรรม (Concrete Operational Stage) คือ เด็กที่มีอายุตั้งแต่ 7-11 ปี
4. ขั้นปฏิบัติการคิดด้วยนามธรรม (Formal Operational Stage) คือ เด็กที่มีอายุตั้งแต่ 11 ปีขึ้นไป

ปีเซ่ (Piaget) ได้กล่าวถึงพัฒนาการทางด้านความคิดของเด็กในชั้นต่าง ๆ ว่า เด็กจะต้องผ่านขั้นตอนของการพัฒนาตามลำดับตั้งแต่ขั้นที่ 1 ขั้นประสาทรับรู้ และการเคลื่อนไหว (Sensorimotor Stage) ไปจนถึงขั้นที่ 4 ขั้นปฏิบัติการคิดด้วยนามธรรม (Formal Operational Stage) ความสามารถของเด็กแต่ละคนในการพัฒนาการทางด้านความคิดจะแตกต่างกับอายุที่กำหนดชั้นในแต่ละชั้น จึงเป็นการกำหนดตัวเลขไว้อย่างกว้าง ๆ สามารถที่จะลดลงหรือเพิ่มขึ้นได้

พัฒนาการทางด้านความคิดของเด็กตามแนวคิดของปีเซ่ (Piaget) นอกจากจะต้องเป็นไปตามลำดับขั้นแล้ว ยังจะต้องมีการผสมผสานระหว่างพันธุกรรม คือสภาวะทางด้านชีววิทยาของ

เด็กกับสิ่งแวดล้อมที่อยู่รอบๆ ตัวเด็ก โดยที่ปีเซ (Piaget) เชื่อว่า เด็กจะมีลักษณะที่ใสสะอาดหาความรู้ (Explore) ปฏิบัติการ (Manipulating) และพยายามที่จะศึกษาหาความกระจ่างในสิ่งแวดล้อมอย่างต่อเนื่องตลอดเวลา กระบวนการนี้เด็กจะพัฒนาทางด้านความคิดจากความรู้ที่มีอยู่ภายในกับสิ่งกระตุ้นที่เกิดจากภายนอก พัฒนาการทางด้านความคิดของเด็กมีโครงสร้างที่สำคัญอยู่ 2 ส่วน คือ ส่วนการจัดระเบียบทางความคิดของเด็ก (Organization) และการปรับตัวของเด็ก (Adaptation)

ในการศึกษาครั้งนี้ เด็กกลุ่มอายุ 7-11 ปี เป็นชั้นของอายุที่ใช้ในการเลือกกลุ่มตัวอย่าง ซึ่งปีเซ (Piaget) ได้กล่าวถึงเด็กกลุ่มนี้ไว้ว่าเป็นชั้นปฏิบัติการคิดด้วยรูปธรรม (Concrete Operational Stage) เด็กจะมีความสามารถคิดเหตุและผลที่เกี่ยวข้องกับปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นโดยไม่ยึดอยู่เฉพาะการรับรู้เหมือนชั้นก่อน ๆ สามารถที่จะแยกวัตถุเป็นกลุ่ม เป็นพวก เป็นขนาด เด็กสามารถพิจารณาสิ่งต่าง ๆ ได้ครั้งละหลาย ๆ มิติ (Decentration) และเด็กในชั้นนี้จะพัฒนาตัว และสามารถเข้าใจว่าผู้อื่นคิดอย่างไรมากขึ้น และสามารถแก้ไขปัญหาโดยอาศัยการตั้งสมมติฐานและอาศัยหลักของความสัมพันธ์ของปัญหานั้น ๆ บ้างแล้ว

จะเห็นได้ว่า การเลือกใช้สื่อมวลชนของเด็กนั้น ขึ้นอยู่กับความต้องการ ความสนใจ หรือแรงจูงใจของเด็กเอง แต่ละคนมีวัตถุประสงค์และความตั้งใจในการใช้สื่อเพื่อตอบสนองความพึงพอใจของตนด้วยเหตุผลต่าง ๆ กัน ในการศึกษาครั้งนี้ นอกจากจะใช้แนวคิดเรื่องการใช้สื่อเพื่อตอบสนองความพึงพอใจแล้ว ยังจะต้องพิจารณาถึงพัฒนาการทางด้านความคิดของเด็ก ซึ่งเป็นกระบวนการปฏิบัติการภายใน ซึ่งอยู่ในตัวเด็กประกอบด้วย

สำหรับในส่วนของการผลิตรายการโทรทัศน์สำหรับเด็กขึ้นเพื่อตอบสนองความต้องการ และความพึงพอใจของเด็ก รายการโทรทัศน์สำหรับเด็กนี้จะมีลักษณะที่เฉพาะเจาะจงแตกต่างไปจากการผลิตรายการโทรทัศน์ประเภทอื่น ๆ จะต้องมีการศึกษาถึงแนวคิดที่ใช้ในการผลิตรายการโทรทัศน์สำหรับเด็กประกอบอีกด้วย

7. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยของ บำรุงสุข สีหอำไพ และคณะ (2518) เรื่องอิทธิพลโทรทัศน์ต่อเด็กไทย ซึ่งมีวัตถุประสงค์ที่จะสำรวจแบบแผนทั่วไปในการดูโทรทัศน์ของเด็กไทย และประเมินผลกระทบต่างๆ เปรียบเทียบกับอิทธิพลของโทรทัศน์และการเปลี่ยนแปลงทางสังคมในญี่ปุ่นและฟิลิปปินส์ มีผลการวิจัยที่สะท้อนให้เห็นการใช้สื่อโทรทัศน์เพื่อการสนองความต้องการของเด็กและผลกระทบที่เกี่ยวข้องคือ

- การดูโทรทัศน์จะเป็นสิ่งที่เด็กชอบทำที่สุดเมื่อมีเวลาว่าง ส่วนใหญ่จะติดโทรทัศน์อย่างมาก รู้สึกเหงาและไม่มีความสุขถ้าขาดโทรทัศน์ เด็กจะไปหาดูจากที่อื่นมากกว่าที่จะหันไปทำกิจกรรมประเภทอื่น ๆ แทน
- เด็กไทยมีแนวโน้มที่จะดูรายการโทรทัศน์ที่ชอบมากกว่าจะออกไปเล่นนอกบ้านกับเพื่อน ๆ แต่เด็กจะไม่ละทิ้งการทำกรบ้านเพราะโทรทัศน์
- เด็กจะใช้โทรทัศน์ในฐานะสื่อของความบันเทิงมากกว่า จะดูเหมือนกับว่าเด็กถูกนำเข้าสู่โลกของความเพ้อฝันมากกว่าความเป็นจริง
- ยังไม่ปรากฏหลักฐานแน่ชัดว่าเด็กได้นำสิ่งที่พบเห็นจากโทรทัศน์ไปใช้ในชีวิตจริง
- โทรทัศน์ช่วยเพิ่มกิจกรรมทางสังคม เพราะเด็กจะคุยและกินอาหารร่วมกับเพื่อนหรือสมาชิกในครอบครัว และมักได้หัวข้อเรื่องจากทีวีไปพูดคุย

· บัณฑิตา ทองสีมา (2536) ศึกษาวิจัยเรื่องการใช้โทรทัศน์ของเด็กภายในครอบครัว พบว่า รายการโทรทัศน์ที่เด็กเปิดรับมากที่สุด ได้แก่ รายการ การ์ตูนและละคร เด็ก ๆ จะใช้เวลาดูโทรทัศน์วันละประมาณ 2-3 ชั่วโมง ส่วนใหญ่เป็นการดูโทรทัศน์พร้อมกับทำกิจกรรมอย่างอื่นไปด้วย เช่น ทำกรบ้าน เล่น อ่านหนังสือ และพบมากที่สุดได้แก่การรับประทานอาหาร หรือขนมขบเคี้ยว นอกจากนี้ ยังพบว่าเด็กที่ดูโทรทัศน์มากจะใช้เวลาในการเล่นน้อย ตรงข้ามกับเด็กที่ใช้เวลาเล่นมาก ซึ่งจะมีชั่วโมงการดูโทรทัศน์น้อยกว่า เป็นการศึกษาแบบ Ethnography ซึ่งผู้วิจัยได้ศึกษาโดยเข้าไปมีส่วนร่วมในการใช้โทรทัศน์ของเด็ก ผลงานวิจัยเชิงคุณภาพยังไม่สามารถอธิบายได้หมด หรือเป็นตัวแทนทั้งหมดของพฤติกรรม การรับชมรายการโทรทัศน์ของเด็ก จึงต้องมีการทำวิจัยเชิงสำรวจเพื่อค้นหาคำตอบจากปรากฏการณ์เหล่านี้ประกอบด้วย

สุกัญญา ตีระวนิช และนันทริกา คุ่มไพโรจน์ (2528) ได้วิจัยเรื่องอิทธิพลของสื่อต่อเด็กในกรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่า เด็กคนหนึ่ง ๆ สามารถเข้าถึงสื่อหลายชนิด แต่สื่อที่ชอบมากที่สุดคือโทรทัศน์ รองลงมาคือหนังสือพิมพ์รายวันและวิทยุ แต่สื่อที่ชอบมากที่สุดหรือเปิดรับมากที่สุดไม่มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญต่อทัศนคติของเด็ก กล่าวคือ แม้สื่อที่เด็กระบุว่าชอบน้อยกว่า ก็อาจมีอิทธิพลต่อทัศนคติของเด็กได้มากกว่า และการที่เด็กชอบรายการใด หรือเนื้อหาประเภทใดนั้นขึ้นอยู่กับระดับชั้นเรียนหรืออายุ มากที่สุด รองลงมาคือเพศและสถานะ โรงเรียน

มนตชัย นินนาทนนท์ (2526) ได้ทำการวิจัยเรื่อง อิทธิพลของโทรทัศน์ที่มีต่อเยาวชนในเขตอำเภอเมืองเชียงใหม่ จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า

- การชมโทรทัศน์ของเยาวชนส่วนใหญ่ชมเพื่อความสนุกสนานมากที่สุด และเมื่อชมแล้ว เยาวชนเคยเลียนแบบจากรายการโทรทัศน์เป็นส่วนมาก (77.6%) ส่วนใหญ่เยาวชนชายหญิงจะเลียนแบบคำพูดจากรายการภาพยนตร์ นอกจากนี้ยังเลียนแบบมาจากโฆษณา การแสดงละคร นอกจากนี้ยังเลียนแบบท่าทางการต่อสู้ การผลิตสิ่งของ การใช้อาวุธ การแต่งกาย และการช่วยเหลือผู้อื่น

- เยาวชนมีความเห็นว่าประโยชน์จากการชมโทรทัศน์คือ ทำให้ได้รับความรู้ และได้รับทราบข่าวเหตุการณ์ทันโลกมากที่สุด นอกจากนี้ยังได้รับความสนุกสนานเพลิดเพลิน ทำให้ฉลาดรอบรู้ คิดสร้างสรรค์ และสามารถนำความรู้ต่าง ๆ ไปใช้ในชีวิตประจำวัน ส่วนโทษของการชมโทรทัศน์ เยาวชนเห็นว่า การชมโทรทัศน์ทำให้เสียการเรียนมากที่สุด และทำให้สุขภาพเสื่อมโทรมได้บ้าง เช่น ทำให้ปวดตา ปวดศีรษะ สุขภาพจิตเสีย ทำให้เกิดความหวาดผวาดอกใจ และทำให้เป็นคนก้าวร้าว มีความอมาตพยาบาท ขาดความเมตตากรุณา ตลอดจนมีผลต่อการใช้ภาษา คือ ทำให้ภาษาวิบัติได้

อัปสร เสถียรทิพย์ (2534) ศึกษาเรื่อง ความสนใจและพฤติกรรมการเปิดรับข่าวจากสื่อมวลชนของเด็ก จากการศึกษาพบว่า โทรทัศน์เป็นสื่อที่กลุ่มตัวอย่างสนใจในการเปิดรับมากที่สุด รองลงมาคือวิทยุ และหนังสือพิมพ์ ความสนใจและพฤติกรรมการเปิดรับข่าวสาร กลุ่มตัวอย่างให้ความสนใจเปิดรับข่าวจากสื่อโทรทัศน์มากที่สุด มักชมข่าวประจำวันช่วง 19.30-21.00 น. และส่วนใหญ่จะชมโทรทัศน์กับคนในครอบครัว ปัจจัยที่มีส่วนเกี่ยวข้องในพฤติกรรมการเปิดรับข่าวสารจากสื่อมวลชนของเด็กคือการที่โรงเรียนให้มีการค้นหาข่าวนำเสนอ ความเชื่อถือในการนำเสนอข่าว กลุ่มตัวอย่างเชื่อถือสื่อโทรทัศน์มากที่สุด รองลงมาคือ หนังสือพิมพ์ และวิทยุ เป็นงานวิจัยที่ศึกษาถึงความสนใจและพฤติกรรมการเปิดรับข่าวสารจากสื่อมวลชนของเด็ก ซึ่งเป็นการสำรวจพฤติกรรมการใช้สื่อมวลชนทุกสื่อ สื่อที่เด็กเปิดรับมากที่สุดคือ โทรทัศน์ จึงควรที่จะมีการศึกษาต่อไปว่า รายการโทรทัศน์ประเภทใดที่นิยมดูมากที่สุด หรือรายการโทรทัศน์แบบใดที่เด็กชอบดูมากที่สุด

นารากร ดิทยาน (2536) ศึกษาเรื่อง การวิเคราะห์เนื้อหาจากรายการโทรทัศน์สำหรับเด็ก โดยใช้กรอบพัฒนาการทางด้านต่าง ๆ ของเด็กมาเป็นกรอบในการวิเคราะห์ และในส่วนของวิธีการนำเสนอ รายการโทรทัศน์ออกมาได้ 8 ลักษณะ และมีรูปแบบรายการ 3 ประเภทคือ นิตยสารทางอากาศ 3 รายการ ข่าว 1 รายการ และเกมโชว์ 2 รายการ ส่วนวิธีการนำเสนอ 8 ลักษณะ คือ การสนทนา การบรรยาย การเล่านิทาน การตอบปัญหา การแสดงประกอบเพลง การสัมภาษณ์ การแสดงการปฏิบัติจริง และเกมโชว์ และพบว่า รายการโทรทัศน์สำหรับเด็ก

ที่ศึกษานำเสนอเนื้อหาเน้นหนักพัฒนาการทางสติปัญญามากที่สุด นอกจากนี้ยังพบว่า รายการโทรทัศน์สำหรับเด็กนำเสนอเนื้อหาที่เหมาะสมกับเด็กวัย 3 ปีครึ่งถึง 12 ปี จึงเป็นการสมควรที่จะได้มีการศึกษาเพิ่มเติม ไปถึงเนื้อหาและลักษณะการนำเสนอรายการโทรทัศน์สำหรับเด็กในแบบที่เด็กชอบ

ไพลิน ศศิธนากรแก้ว(2535) ศึกษาเรื่องการเปิดรับข่าวสารสิ่งแวดล้อมทางโทรทัศน์ ความรู้ ความตระหนักและส่วนร่วมรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมของประชาชนในเขตกรุงเทพมหานคร พบว่า การเปิดรับข่าวสารสิ่งแวดล้อมสื่อมวลชนนั้นประชาชนส่วนใหญ่เปิดชมรายการโทรทัศน์ด้วยความถี่บ่อยมาก และความรู้ความเข้าใจในเรื่องสิ่งแวดล้อมจะได้รับจากโทรทัศน์มากที่สุด ทั้งนี้พบว่า ประชาชนมีความสนใจต่อรายการโทรทัศน์ที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมมาก โดยประเด็นปัญหาของสิ่งแวดล้อมที่ได้รับบ่อยที่สุด ได้แก่ เรื่องป่าและต้นไม้ รongลงมาได้แก่เรื่องการอนุรักษ์สัตว์ป่า และอากาศเป็นพิษ ประชาชนส่วนมากมีความคิดเห็นว่ารายการโทรทัศน์ที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม ในปัจจุบันมีอยู่ในระดับปานกลาง และต้องการให้มีรายการโทรทัศน์ที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมมากกว่านี้ สำหรับรูปแบบรายการที่ให้ความรู้ทางด้านสิ่งแวดล้อมมีความต้องการให้นำเสนอในรูปแบบของรายการสารคดี และรายการวาไรตี้ (รายการที่มีเนื้อหา รูปแบบหลากหลาย) ในจำนวนที่ใกล้เคียงกัน

พนิดา บุญชัยศรี (2538) ศึกษาเรื่อง ผลกระทบของรายการโทรทัศน์ รายการเพื่อพิทักษ์สิ่งแวดล้อมของเรที่มีต่อความรู้ การนำไปปฏิบัติตาม และการถ่ายทอดสู่บุคคลในครอบครัว ของนักศึกษาระดับปริญญาตรีในสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ ในเขตกรุงเทพมหานคร จากการวิจัยพบว่า การชมรายการเพื่อพิทักษ์สิ่งแวดล้อมของเรามีผลกระทบต่อการได้รับความรู้ของนักศึกษา โดยมีความรู้จากการชมรายการในระดับสูงเป็นส่วนใหญ่ ทั้งยังมีผลกระทบต่อการนำไปปฏิบัติตามของนักศึกษา แต่มีการนำความรู้จากการชมรายการในระดับต่ำเป็นส่วนใหญ่ อาจเนื่องมาจากการได้รับความรู้แล้วนิ่งเฉย และเนื้อหาของความรู้ตลอดจนวิธีการอธิบายยุ่งยากสลับซับซ้อน และยังต้องอาศัยความรู้พื้นฐานทางวิทยาศาสตร์ในบางเนื้อหาของความรู้อีกด้วย จึงไม่มีการนำไปปฏิบัติตามเท่าที่ควร ทางด้านการนำความรู้ไปถ่ายทอดสู่บุคคลในครอบครัวนั้น การชมรายการมีผลกระทบต่อเช่นกัน การนำความรู้ไปถ่ายทอดอยู่ในระดับต่ำเป็นส่วนมาก อาจมีเหตุผลทำนองเดียวกันกับการนำความรู้ไปปฏิบัติตาม คือ ได้รับความรู้แล้วนิ่งเฉยไม่ถ่ายทอด เนื่องมาจากเนื้อหาของความรู้ในบางเรื่องสลับซับซ้อนยากแก่การอธิบาย และผู้ได้รับถ่ายทอดควรมีความรู้พื้นฐานทางวิทยาศาสตร์ด้วย จากผลดังกล่าวทำให้สามารถกำหนดเป็นแนวคิดให้บุคคลที่เกี่ยวข้องกับการเผยแพร่ข่าวสาร ความรู้เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม ว่าควรคำนึงถึงการกำหนดกลุ่มเป้าหมาย ความยากง่าย

ของเนื้อหา วิธีการนำเสนอที่ไม่สลับซับซ้อน และมีการประเมินผลเพื่อให้เกิดการใช้ สื่อมวลชนในการเผยแพร่ข่าวสารเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมบรรลุวัตถุประสงค์ที่ต้องการ และให้คุ้มค่ากับที่ลงทุนไป เพื่อให้ได้ประโยชน์สูงสุดในการเผยแพร่ผ่านสื่อมวลชนในแต่ละครั้งด้วย

มานิต เรืองรัตน์ (2526) ศึกษาเรื่องความรู้และทัศนคติเกี่ยวกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของนักเรียน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ในโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร พบว่า ความรู้เรื่องการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของนักเรียนอยู่ในเกณฑ์พอใช้ และนักเรียนมีทัศนคติที่ดีต่อการอนุรักษ์ สิ่งแวดล้อม ผลการเปรียบเทียบความรู้และทัศนคติของนักเรียนทั้งโรงเรียน ในเขตชุมชนชั้นใน และในเขตชุมชนชั้นนอก มีความรู้และทัศนคติเกี่ยวกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .01

รัชนิดา ชานาญมณฑ (2539) ศึกษาเรื่อง ประสิทธิภาพของรายการ ทุ่งแสงตะวัน ในด้านความรู้และทัศนคติต่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของเด็ก ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนในเขตกรุงเทพมหานครมีความรู้เรื่องการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมมากกว่านักเรียนในเขตชนบท ทั้งก่อนและหลังการเปิดรับชมรายการ แต่นักเรียนในเขตชนบทมีทัศนคติที่ดีต่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมทั้งก่อนและหลังการเปิดรับชมรายการดีกว่านักเรียนในเขตกรุงเทพมหานคร สำหรับการเพิ่มความรู้และการเปลี่ยนแปลงทัศนคติต่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของนักเรียนทั้งสองกลุ่มนั้นไม่แตกต่างกัน ส่วนตัวแปรทางด้านเพศ อาชีพของมารดา สถานะทางเศรษฐกิจ และพฤติกรรมการเปิดรับชมรายการ ไม่มีความสัมพันธ์กับการเพิ่มความรู้และการเปลี่ยนแปลงทัศนคติต่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ยกเว้นตัวแปรด้านอาชีพของบิดา ที่มีความสัมพันธ์กับการเปลี่ยนแปลงทัศนคติต่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

ในด้านความคิดเห็นที่มีต่อรายการนั้น กลุ่มตัวอย่างทั้งสองกลุ่มมีความคิดเห็นแตกต่างกัน คือ นักเรียนในเขตกรุงเทพมหานคร คิดว่าเป็นรายการที่ดีมีประโยชน์ ทำให้ได้รับความรู้และทราบถึงปัญหาสิ่งแวดล้อมในประเทศไทยแต่ควรปรับปรุงในด้านภาษาของตัวแสดงและมี พิธีกรวัยรุ่นเพิ่มขึ้น ตลอดจนการเพิ่มเนื้อหาเรื่องสิ่งแวดล้อมในกรุงเทพมหานคร ส่วนนักเรียนในเขตชนบทคิดว่าเป็นรายการที่ดีและมีประโยชน์ ได้รับความรู้และความสนุกสนาน ทำให้เกิดความรักและหวงแหนสิ่งแวดล้อมในภูมิสำเนาของตนเอง ตลอดจนมีความชื่นชอบในตัวพิธีกรซึ่งเป็นเอกลักษณ์ของรายการและต้องการให้เพิ่มเนื้อหาสิ่งแวดล้อมในเขตชนบท โดยเฉพาะเรื่องราวระหว่างเด็กกับสัตว์เลี้ยงให้มากขึ้น นักเรียนในเขตกรุงเทพมหานคร จะชอบบรรยากาศและวิวสวยๆ ในรายการ ที่เป็นเช่นนี้เพราะเด็กในกรุงเทพฯ ไม่ค่อยได้เห็นวิวสวย ๆ ที่เป็นธรรมชาติมากนัก เพราะในกรุงเทพฯ มีแต่ป่าคอนกรีตเป็นส่วนใหญ่

วรรณณา เจียรตันศิริกุล (2531) ได้ศึกษาดังอิทธิพลของรายการโทรทัศน์ ที่มีต่อความตระหนักในการส่งเสริม และรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมของประชาชนในกรุงเทพมหานคร พบว่าระดับการศึกษาตั้งแต่ระดับปริญญาตรีขึ้นไป มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับความตระหนักในการส่งเสริม รักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม และการรับชมข่าวสารและรายการส่งเสริมความรู้ทั่วไป มีความสัมพันธ์ในเชิงบวกกับความตระหนักในการส่งเสริมรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม แต่การรับชมรายการที่ส่งเสริมความรู้ทางสิ่งแวดล้อม ไม่มีความสัมพันธ์กับความตระหนักในการส่งเสริม และรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม

จิรวรรณ กมลรัตนโยธิน (2536) ได้ศึกษาวิเคราะห์เนื้อหาและความหมายของรายการสารคดี สิ่งแวดล้อมทางโทรทัศน์ปี พ.ศ. 2532-2534 โดยศึกษาจากรายการสารคดีสิ่งแวดล้อม จำนวน 6 รายการ ดังนี้ รายการขนาดสั้น ได้แก่ 1. รายการฟ้าสีคราม 2. รายการน้ำใสใบเขียว 3. รายการพิทักษ์สิ่งแวดล้อม รายการขนาดยาว ได้แก่ 1. รายการสิ่งแวดล้อมไทย 2. รายการโลกสลัปสี 3. รายการสารคดีน้ำ

เนื้อหาของรายการสารคดีสิ่งแวดล้อมทั้งหมดจำแนกได้ 17 ประเภท ในการศึกษาว่าทกรรมเกี่ยวกับการแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมจัดได้เป็น 6 กลุ่มดังนี้ 1. กลุ่มณรงค์ทางสิ่งแวดล้อม 2. กลุ่มปฏิรูป 3. กลุ่มเปลี่ยนระบบ 4. กลุ่มผสมระหว่างกลุ่มณรงค์ทางสิ่งแวดล้อมและกลุ่มปฏิรูป 5. กลุ่มผสมระหว่างกลุ่มปฏิรูปและกลุ่มเปลี่ยนระบบ 6. ไม่ระบุวิธีแก้ไขปัญหา ผลการวิจัยสรุปได้ว่า

1. รายการสารคดีสิ่งแวดล้อมทางโทรทัศน์ มีความเคลื่อนไหวในช่วงปีแห่งการพิทักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (พ.ศ. 2532-2534) มีจำนวนมากขึ้นและเนื้อหาสาระมีความหลากหลายมากขึ้น

2. เรื่องที่รายการสารคดีสิ่งแวดล้อมขนาดสั้นเสนอมากที่สุด ได้แก่ เรื่องทรัพยากรป่าไม้ ส่วนเรื่องที่รายการสารคดีสิ่งแวดล้อมขนาดยาวเสนอมากที่สุด ได้แก่ เรื่องสิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรม

3. รายการสารคดีสิ่งแวดล้อมขนาดสั้นเสนอว่าทกรรมในการแก้ปัญหาแนวรณรงค์ทางสิ่งแวดล้อมมากที่สุด ส่วนรายการสารคดีสิ่งแวดล้อมขนาดยาวไม่เสนอว่าทกรรมแนวรณรงค์ทางสิ่งแวดล้อมเลย แต่เสนอว่าทกรรมแนวปฏิรูปและแนวเปลี่ยนระบบมากที่สุด

ชาญ จันทรเจียวใช้ (2521) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ความต้องการของประชาชน เกี่ยวกับรายการโทรทัศน์สำหรับเด็กในกรุงเทพมหานคร เพื่อสำรวจปริมาณรายการโทรทัศน์สำหรับเด็ก ที่

ออกอากาศทางสถานีโทรทัศน์ทุกสถานีในกรุงเทพมหานคร ศึกษาความสนใจ ความคิดเห็น และความต้องการของประชาชนในกรุงเทพมหานครเกี่ยวกับรายการโทรทัศน์สำหรับเด็ก ประโยชน์และความรู้ที่ได้รับจากการชมรายการ และเปรียบเทียบปริมาณรายการโทรทัศน์สำหรับเด็กที่ออกอากาศ กับปริมาณความต้องการของประชาชนในกรุงเทพมหานคร โดยศึกษาในกลุ่มเด็กนักเรียน ผู้ปกครอง และครู ซึ่งเป็นสมาชิกติดตามชมรายการโทรทัศน์เพื่อการศึกษา ซึ่งผลิตโดยศูนย์เทคโนโลยีทางการศึกษา ผลการวิจัยสรุปได้ว่า

1. สถานีโทรทัศน์ในกรุงเทพมหานคร 4 สถานี จัดสรรเวลาออกอากาศรายการ โทรทัศน์สำหรับเด็กไม่ได้สัดส่วนกัน แม้ว่ารายการโทรทัศน์สำหรับเด็ก ซึ่งผลิตในประเทศมีความสัมพันธ์กับความต้องการของประชาชน แต่ออกอากาศเฉพาะสถานีโทรทัศน์ไทยทีวีสีช่อง 9 อ.ส.ม.ท. เท่านั้น ส่วนสถานีวิทยุโทรทัศน์กองทัพบกช่อง 5 และสถานีวิทยุโทรทัศน์ไทยทีวีสีช่อง 3 ไม่มีการจัดเลย ภาพยนตร์การ์ตูน และภาพยนตร์การ์ตูนสำหรับเด็กส่งมาจากต่างประเทศทั้งสิ้น และภาพยนตร์สำหรับเด็กมีน้อยมาก

2. เด็กต้องชมรายการโทรทัศน์สำหรับเด็กทุกวัน หรือสัปดาห์ละครั้งตอนหัวค่ำ (18.00-20.00 น.) และตอนสายวันหยุด (10.00-20.00 น.) ครั้งละ 1 ชั่วโมง มีรายการย่อยประมาณ 15-20 นาที ต้องการให้รายการมีเนื้อหาสาระมากขึ้น ต้องการร่วมกิจกรรมในรายการ เช่น เล่นเกม ร้องเพลง และแสดงความสามารถ ชอบชมการแสดงหุ่น ชอบชมภาพยนตร์การ์ตูนที่พากษ์ไทย ไม่ชอบเรื่องหวาดเสียวของขวัญ และขอให้โทรทัศน์แนะนำเกี่ยวกับสุขภาพอนามัย มารยาทที่ดีงาม และการใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์

สันหัต ทองรินทร์ (2533) ทำการศึกษาความคิดเห็นของผู้อุปถัมภ์รายการที่มีต่อรายการโทรทัศน์สำหรับเด็ก ผลการวิจัย ผู้อุปถัมภ์รายการเห็นว่า วิธีการนำเสนอควรเปิดโอกาสให้เด็กมีส่วนร่วมในรายการมากที่สุด และควรเสนอรายการในลักษณะเป็นสารคดีให้ความรู้ โดยเนื้อหาควรเน้นการให้รู้จักการใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ และนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ ไม่ควรเสนอเรื่องราวของสิ่งลึกลับของขวัญ ค่านิยมที่ควรปลูกฝังมากที่สุดคือ ความรับผิดชอบ ความซื่อสัตย์สุจริต และผู้ดำเนินรายการควรให้เด็กดำเนินรายการร่วมกับผู้ใหญ่ และควรสอดแทรกทัศนคติที่ดีงามในรายการด้วย

ด้านคุณภาพรายการนั้นเห็นว่า อยู่ในเกณฑ์ดี มีการพัฒนารูปแบบ มีความหลากหลาย แต่ยังมีการเลียนแบบ และขาดผู้อุปถัมภ์รายการ รัฐควรมีบทบาทในการช่วยลดค่าเช่าเวลาให้ถูกลงและหาผู้ทรงคุณวุฒิให้คำแนะนำในการจัดรายการ และเห็นว่าผู้อุปถัมภ์รายการควรมีส่วนในการกำหนดรูปแบบรายการ และให้การอุปถัมภ์รายการโดยพิจารณาจากอัตราผู้ชม (Rating) ถ้าผู้ชมลดลงจะแนะนำให้ผู้จัดปรับปรุงรายการ หากแก้ไขไม่ได้จะงดการให้อุปถัมภ์รายการ

ศศิธร พวงผกา (2535) ศึกษาถึงความคิดเห็นของกลุ่มผู้ผลิตรายการและนักเรียนชั้นประถมศึกษาในโรงเรียนในเขตกรุงเทพมหานครเกี่ยวกับรายการโทรทัศน์สำหรับเด็ก พบว่า

1. กลุ่มผู้ผลิตรายการมีความเห็นว่า รายการโทรทัศน์สำหรับเด็กควรมีเนื้อหาเกี่ยวกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมมากที่สุด โดยเปิดโอกาสให้เด็กเข้ามามีส่วนร่วมในรายการ และควรเสนอรายการในลักษณะเป็นการสัมภาษณ์ ละคร สารละคร สารคดี และรายการที่มีการผสมหลาย ๆ รูปแบบ ส่วนเวลาออกอากาศที่เหมาะสมคือเวลา 16.00-21.00 น. ในวันธรรมดา สำหรับวันหยุดราชการระหว่างเวลา 08.00-12.00 น. และควรออกอากาศทุกวัน ใน 1 รายการไม่ควรยาวเกิน 1 ชั่วโมง ผู้ดำเนินรายการควรมีหน้าตาและบุคลิกที่ดี สภาพปัญหาและอุปสรรคที่ประสบมากที่สุดในการผลิตรายการคือ ขาดอิสระในการทำรายการ และเวลาออกอากาศไม่เหมาะสม

2. นักเรียนชั้นประถมศึกษาความคิดเห็นว่า รายการโทรทัศน์สำหรับเด็กควรมีเนื้อหาเกี่ยวกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม โดยมีเทคนิคการนำเสนอและรูปแบบเดียวกันคือ เกมหรือการแข่งขันตอบปัญหา ช่วงเวลาในการออกอากาศสำหรับวันธรรมดาระหว่างเวลา 16.00-22.00 น. สำหรับวันหยุดราชการระหว่างเวลา 08.00-10.00 น. โดยจะออกอากาศทุกวันหรือวันเว้นวันก็ได้ และใน 1 รายการไม่ควรยาวเกิน 2 ชั่วโมง ลักษณะของผู้ดำเนินรายการควรเป็นผู้มีหน้าตาและบุคลิกที่ดี พูดจาไพเราะอ่อนหวาน

วไลรัตน์ พูนวสิน (2535) ได้ศึกษาความต้องการรายการโทรทัศน์ของเด็กชนบทอายุ 9-14 ปี ศึกษาอยู่ในระดับประถมศึกษาปีที่ 4-6 ในจังหวัดสุรินทร์ พบว่า รายการที่เป็นที่นิยมของเด็กชนบท ได้แก่ การ์ตูน รายการสำหรับเด็ก และละคร ผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่า

- เด็กชนบทชอบการ์ตูนที่มีลักษณะสนุกสนาน ผจญภัย และมีโครงเรื่องอย่างง่าย ๆ จบในตอนเดียว โดยตัวแสดงของการ์ตูนต้องมีลักษณะเป็นจินตนาการ
- รายการสำหรับเด็ก จะชอบที่มีลักษณะบันเทิงมากกว่ารายการที่มีเนื้อหามุ่งสอนความรู้ เกม และรายการตอบคำถาม ซึ่งเด็กจะชอบพิธีกรที่อยู่ในวัยเดียวกัน สำหรับรายการเด็กที่มีช่วงเวลาของการตอบคำถาม เด็ก ๆ จะชอบมาก หากเป็นคำถามที่เด็กตอบได้ ก็จะแข่งกันตอบกับเพื่อน หากตอบถูกก็จะปรบมือให้กับตัวเอง

อย่างไรก็ตาม รายการสำหรับเด็กส่วนใหญ่จะเป็นการแสดง หรือวาไรตี้มากกว่าเป็นเรื่องราวที่ชวนติดตามทำให้สร้างอารมณ์ร่วมได้ยาก และจะสอดแทรกความรู้ คติสอนใจอย่างเห็นได้ชัด ซึ่งคล้ายคลึงกับการฟังครูสอนหน้าห้องเรียน เด็กจึงเบื่อก่อนที่จะใช้เวลาส่วนตัวของตนกับเรื่องเช่นนี้อีก

จียากร เสสะเวช (2539) ได้ศึกษาเรื่อง "พฤติกรรมหลักเลียงการชมรายการโทรทัศน์ของพนักงานการไฟฟ้านครหลวง" พบว่า กลุ่มพนักงานที่มีสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมที่แตกต่างกัน จะมีความหวังและต้องการในการเปิดรับชมรายการโทรทัศน์ต่างกันคือ กลุ่มนักบริหาร และนักวิชาการจะต้องการรายการที่มีสาระประโยชน์ ในขณะที่กลุ่มผู้ปฏิบัติงานต้องการรายการที่เป็นความบันเทิงมากกว่า ส่วนรายการที่เปิดรับชมนั้นต้องสนุกสนาน ไม่เครียด ดูแล้วสบายใจ หากแต่เมื่อใดที่ไม่พอใจรายการโทรทัศน์ ก็จะแสดงออกได้คือ การเปลี่ยนช่องสถานี การปิดเครื่องรับ การเปิดเครื่องรับไว้แล้วทำกิจกรรมอื่น ๆ การทนดูเพื่อสมาชิกในครอบครัว

ภักธิดา พันธุมเสน (2536) ได้ศึกษาเรื่อง "การใช้ประโยชน์และความพึงพอใจจากสื่อมวลชน ของนักเรียนโรงเรียนสตรีนันทบุรี ปีการศึกษา 2535" พบว่า นักเรียนเปิดรับสื่อต่าง ๆ เรียงตามลำดับคือ โทรทัศน์ วิทยุ หนังสือการ์ตูน เทปเพลง โดยมีเนื้อหา 3 ประเภทเป็นหลัก คือ รายการประเภทบันเทิงจะนิยมมากที่สุด รองลงมาคือ ข่าว และรายการให้เนื้อหาสาระและความรู้ ซึ่งนักเรียนทั้ง 2 เพศ ไม่มีความแตกต่างในการเลือกรับชม เพราะทุกคนใช้สื่อมวลชนเพื่อสนองความต้องการทางด้านอารมณ์เป็นสำคัญ

เบลสัน (W.a Belson, 1959) ได้วิจัยเรื่อง "Effects of Television on the Interests and the Initiative of Adult Viewers in Greater London" เมื่อปี 1956 เพื่อศึกษาว่าโทรทัศน์ดึงดูดความสนใจและช่วยสร้างความคิดริเริ่มของผู้ชมหรือไม่ โดยทำวิจัยจากประชาชนในหัวเมืองลอนดอน พบว่า โทรทัศน์สามารถดึงดูดความสนใจของผู้ชม และสามารถสร้างความคิดริเริ่มในตัวผู้ชมให้สูงขึ้นได้

แม็คควัวร์, เดนนิส, บลูมเมอร์, เจและพรอว์น (McQuail, Dennis, Blumer, Jay and Prown, 1972) พบว่าหน้าที่สำคัญของโทรทัศน์ในการตอบสนองความต้องการของผู้ชมมีอยู่ 4 ประการคือ

1. Self - Rating Appeal คือผู้ชมได้พบเห็นบางสิ่งบางอย่างในตัวเอง เช่น ปัญหาของตน บุคลิกภาพของตน เป็นต้น

2. Basic for Social Interaction คือเมื่อชมโทรทัศน์แล้ว ทำให้คนภายในครอบครัวมีการปะทะสังสรรค์กันมากขึ้น มีการพูดคุยกัน ถกเถียง และเปลี่ยนความคิดเห็นกันตลอดจนมีการแข่งขันตอบปัญหา ทำให้ครอบครัวมีความสนใจร่วมกัน (Shared Family Interest)

3. Excitement คือเพื่อความตื่นเต้น เช่น ผู้ชมจะเดาว่าเหตุการณ์ในโทรทัศน์จะเป็นเช่นไร ใครจะเป็นผู้แพ้ ใครจะเป็นผู้ชนะ เช่น การตอบปัญหา การแข่งกีฬา นอกจากนี้ยังเป็นการหนีจากโลกของความเป็นจริงที่สับสนวุ่นวาย .ตริงเครียดทางอารมณ์เข้าทำนองว่า "I like to forget my worries for a while" ลืมความทุกข์ ความกังวลใจได้ชั่วขณะ ถือเป็นหน้าที่แบบหนึ่งของการระบายอารมณ์ (Emotional Catharsis)

4. Educational Appeal การดูโทรทัศน์ทำให้เพิ่มความรู้เกี่ยวกับตนเอง และโลกภายนอก ก่อให้เกิดการปรับปรุงตนเอง มีการปรับตัวที่ดีขึ้น เพราะข่าวสารที่ได้รับช่วยให้ทันโลกทันเหตุการณ์ ทำให้มีความรู้ความสามารถมากกว่าเดิม

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย